

DOSYA: 12 HAZİRAN SEÇİMLERİ

Demokratikleşme Evreni Barış ve Refaha Ulaştırır mı?

Prof. Dr. Mustafa Aydın

Dünyadaki yönetimlerin demokratikleşme yönünde evrilmesinin nedenleri ve bunun ortaya çıkartmakta olduğu sonuçlar.

12 Haziran Türk Siyasal Hayatının Nadir Seçimlerinden Biridir

Prof. Dr. Hasan Bülent Kahraman

12 Haziran seçimleri önümüzdeki dönemde ortaya çıkacak siyasal gelişmelerin nüvesini içinde barındırıyor.

Batı Tipi Bir Anayasaya Kavuşabilecek miyiz?

Prof. Dr. Mehmet Akad

Her 10 yılda bir yapılan anayasalardan farklı olarak, bu kez 30 yıllık bir aradan sonra yine bir Anayasa hazırlık dönemine giriyoruz.

Seçim Bölgesi Barajları ve Bütçe Politikası

Prof. Dr. Orhan Şener

Seçim bölgesi barajı ve kontenjan sınırlamalarıyla temsilde adaletten vazgeçildi.

Seçmen Kendini Yormayacak Lider İstiyor

Özge Ercan

Karikatürist, mizahçı, şair, yazar Metin Üstündağ
12 Haziran Genel Seçim sonuçlarını değerlendirdi.

DEMOKRATİKLEŞME EVRENİ BARIŞ VE REFAHA ULAŞTIRIR MI?

Prof. Dr. Mustafa AYDIN

Khas öğretim üyesi

20 ve 21. yüzyıllarda dünyanın siyasi dönüşümünü ve son dönemde yakın çevremizde ortaya çıkan rejim değişikliği taleplerini daha iyi anlayabilmek için farklı bir konuya odaklanmak istiyorum: Dünyadaki yönetimlerin demokratikleşme yönünde evrilmesinin nedenleri ve bunun ortaya çıkartmakta olduğu sonuçlar. Ülke olarak bir seçim dönemini daha geride bıraktık. Demokrasinin öncelikli unsurlarından olan serbest seçimlerin bir kere daha büyük bir sorun yaşanmadan tamamlanması, Türkiye'nin hanesine başarı olarak yazılmıştır.

Medyada her açıdan derinlemesine ele alınan 12 Haziran Genel Seçimleri'ni bir kenara bırakarak, bu yazıda 20 ve 21. yüzyıllarda dünyanın siyasi dönüşümünü ve son dönemde yakın çevremizde ortaya çıkan rejim değişikliği taleplerini daha iyi anlayabilmek için farklı bir konuya odaklanmak istiyorum: Dünyadaki yönetimlerin demokratikleşme yönünde evrilmesinin nedenleri ve bunun ortaya çıkartmakta olduğu sonuçlar.

20. yüzyılda sayıları yavaş da olsa artan demokratik devletlerin sayısı, 20 yıl önce SSCB'nin çökmesi ve Doğu-Batı ideolojik çatışmasının sona ermesinden sonra büyük bir zıplamaya tanık oldu. Son aylarda Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da halkların rejim değişikliği talebiyle meydanlara çıkmaları yönetim biçimi olarak demokrasiyi benimseyenlerin hala yayılmakta olduğuna işaret ediyor.

Zaten, rejim türlerine ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar da bu eğilimin devam etmekte olduğunu gösteriyor. Freedom House sivil toplum kuruluşu tarafından 1999'da yapılan araştırmada, 1950'lerde dünyadaki ülkelerin yüzde 31'i demokratik rejimlerce yönetilirken, 2000'lere geldiğinde bu rakamın yüzde 63 düzeyine ulaştığı ifade ediliyordu. Benzer bir şekilde The Economist dergisi 2010'da oluşturduğu Demokrasi Endeksi'nde, dünya nüfusunun büyük kısmını temsil eden 167 ülkeden (mikro devletler olarak tanımlanan ve sayıları 30'u bulan devlet listeye dahil edilmemişti) 112'sini, diğer bir deyişle yüzde 67'sini 'demokratik' olarak sıraladı.

Bu dönüşümün siyasi, sosyal ve ekonomik yönleri de önemli olmakla birlikte, Uluslararası İlişkiler disiplini açısından asıl incelenmesi gereken, 'demokratik barış' yaklaşımını geliştirenlerin iddia ettiği gibi, dünyadaki demokratikleşme eğiliminin evrensel barış ve refaha ulaşmamızı sağlayıp sağlamayacağıdır.

DEMOKRASİ YOLUNDAKİ DEVLETLER ÇOK

Antik medeniyet döneminden bugüne tartışılan fakat hala üzerinde bir uzlaşmaya varılamayan 'demokrasi' kavramına ilişkin en çok üzerinde durulan konu Robert Dahl'ın tartışmaya açtığı 'Poliarşi' ya da 'çoğunluğun egemenliği' anlayışıdır.

Dahl, ideal bir demokrasinin olmazsa olmazları arasında; "örgüt kurma ve bunlara katılma hakkı, ifade özgürlüğü, oy verme hakkı, haber alma hakkı, serbest ve adil seçimler son olarak da hükümet politikalarını, oylar ve diğer tercihlerle şekillendirmeyi sağlayan kurumların varlığı"nı saymaktadır.

Kuşkusuz ki, günümüzde demokratik olarak tanımlanan ülkelerin tamamının tüm bu şartları sağladığını söylemek çok zordur. Bu çerçevede en iyimser ifadeyle, demokrasi yolundaki devletlerin çoğluğundan söz etmek daha doğru olacaktır.

Öte yandan bu kriterler, vatandaşlara siyasi ve sosyal birtakım haklar ve özgürlükler sağlamaları bakımından önemlidir. Nitekim demokratik rejimlerde insanların yönetime katılabilmesi veya siyaseti oylarıyla şekillendirebilmesi gibi haklar, ülkede kararların tek bir kişi ya da dar bir grup tarafından hesapsız şekilde alınmasının önüne geçmek içindir.

Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki kökleşmiş otoriter rejimlere yönelik son dönemdeki halk ayaklanmalarındaki asıl amacı doğrudan iktidarı elde etme arayışı (yani bir anlamda devrim) olmayıp, temelde vatandaşların yönetimde daha çok söz sahibi olmak istemeleri ve dar grupların çıkarlarını gözeten sistemlerin sona ermesini sağlamak olduğu düşünüldüğünde, demokrasinin getirileri ve bunların -halklar nezdinde- ne derece önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

EKONOMİK VE SİYASİ İSTİKRAR EL ELE

Demokrasi kavramının tanımı üzerindeki zorlukların bir benzerine ekonomik gelişme ve demokrasi arasındaki ilişkide de rastlamak mümkündür. Literatürde geniş bir yer tutan bu konuya ilişkin tartışmaları bir kenara bırakırsak, açıktır ki, demokratik rejimlerde yönetimde yer almanın koşulları, kuralları, yolları ve diğer tüm detayların şeffaf ve biliniyor olması siyasi açıdan istikrar ortamını beraberinde getirmektedir.

Demokratikleşmenin barış getirip getiremeyeceği konusu, devletlerin içlerinde sağlanmaya çalışılan 'çoğulcu' yönetim anlayışının devletler arasındaki ilişkilerde de sağlanıp sağlanamayacağıyla yakından ilişkilidir. Bu konuda uluslararası sistemin yapısının pek de umut vermediği söylenebilir.

Ekonomik büyüme ve yatırımın olmazsa olmazları arasında yer alan istikrarın sağlanması ve belirsizliklerin ortadan kalkması ise ülke refahının artması bakımından önemlidir. Öte yandan, denetim ve denge mekanizmalarına sahip demokratik rejimlerde keyfi ve sadece bir grubun çıkarına uygulamaların önüne geçilerek; sağlam, sürdürülebilir ve çoğunluğun yararına politikaların izlenmesi de mümkün olabilmektedir. Bu nedenledir ki, dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinin yer aldığı G-20 içerisindeki ülkelerin, Çin ve Suudi Arabistan hariç tamamı demokratik rejime sahip ülkelerden oluşmaktadır.

BİRBİRLERİYLE SAVAŞMAYAN DEMOKRASİLER

Peki, demokrasinin tüm bu getirileri ve dünyadaki demokratikleşme eğilimleri göz önüne alındığında, kaçınılmaz olarak evrensel barış ve refaha doğru gitmekte olduğumuz söylenebilir mi?

Demokrasilerin birbirleriyle savaşmadığı ve barışçıl olduğu fikrini savunan 'demokratik barış' kuramının temellerini Immanuel Kant'ın 1795'te yayınladığı 'Ebedi Barış' başlıklı denemesine kadar götürmek mümkün. Nitekim Kant, barışın ön koşulu olarak devletlerin harp halinden çıkıp barış haline, ya da bir diğer ifadeyle hukuk düzenine geçmeleri gerekliliğini vurgularken, tüm ülkelerde halkın egemenliğine dayanan yönetim biçimi olan cumhuriyet rejiminin benimsenmesinin dünyada barışı tesis edeceğini savunuyordu.

Kant'ın ortaya koyduğu fikirlere yola çıkarak 1980'lerde 'demokratik barış' kavramını yeniden canlandıran Michael Doyle'a göre ise, demokratik ülkeler birbirleriyle ilişkilerini barışçıl temeller üzerinden yürütmektedir. Zira, demokrasilerde yöneticilerin savaş için halka hesap vermesi gerekir ve savaşlardan en çok zarar gören kitle olan halklar da prensip olarak savaş istemezler.

Tersten okumak gerekirse, otoriter rejimlerde hesap verme ve denetim mekanizmalarının yokluğu, bu tür rejimlerin uluslararası ilişkilerinde daha değişken ve saldırgan olmalarına neden olmaktadır.

Demokratik barışı savunan farklı düşünürlerin ortak noktası çoğunluğun söz sahibi olmasına yaptıkları vurgudur. Bu mantıktan yola çıkarak, çoğunluğun söz sahibi olduğu bir yönetim biçiminin, diğer bir deyişle demokrasinin küresel boyutta benimsenmesinin sürdürülebilir bir barış sağlamak için gerekli olduğu iddia edilmektedir. Fakat uluslararası ilişkilerde devletler için bu gibi

genellemelere gitmek pek de kolay değildir.

Henüz demokrasi kavramının üzerinde dahi bir fikir birliği sağlanamamışken ya da farklı uygulamaları yan yana yaşarken, böyle bir genelleme yapmanın hatalı ya da nereden bakıldığına bağlı olarak tek taraflı bir değerlendirme olacağı ortadadır.

Öte yandan, demokratik rejimlerin daha barışçı olmalarıyla ilgili ileri sürülen bir diğer görüş; demokratik ülkelerde siyaset yapma yönteminin çatışmadan ziyade uzlaşmaya dayalı olması, uzlaşma ve pazarlıklarla siyaset yapmaya alışan liderler tarafından yönetilen ülkelerinse, uluslararası ilişkilerinde, tıpkı iç siyasette olduğu gibi, önce uzlaşma arayışı içinde olacakları, dolayısıyla çatışmanın ilk tercih olmayacağıdır.

Bu noktada da demokrasinin bir diğer önemli özelliği; çoğulculuk arayışı gündeme gelmektedir. Daha basit ifadeyle, eğer demokrasi "çoğunluğun istediklerini yaptığı bir rejim olmaktan ziyade, azınlığın haklarının çoğunluk tarafından güvenceye alındığı bir yönetim tarzı" olarak tanımlanacaksa, bu durum bize genel demokratikleşme eğiliminin uluslararası alanda nasıl barışa gidilmesini sağlayacağını da gösterecektir.

Kısaca, demokratikleşmenin barış getirip getiremeyeceği konusu, devletlerin içlerinde sağlanmaya çalışılan 'çoğulcu' yönetim anlayışının devletler arasındaki ilişkilerde de sağlanıp sağlanamayacağıyla yakından ilişkilidir. Bu konuda uluslararası sistemin yapısının pek de umut vermediği söylenebilir.

Birleşmiş Milletler gibi tüm üyelerinin -en azından Genel Kurul'da eşit söz sahibi olduğu bir yapıda dahi diğerlerinden 'daha eşit' ve ayrıcalıklı ülkelerin ve ülke gruplarının varlığı ile bunların talep ve politikalarının uluslararası sistemin yapısını belirlemesi; daha eşitlikçi ve çoğulcu yapılar kurulmadığı sürece, dünya siyasi yapılanmasındaki demokratikleşme eğilimlerinin evrensel barışa ulaşılmasını sağlamaya yetmeyeceğine işaret etmektedir.

Yine de; geniş halk kitlelerinin dünyanın her yerinde baskı ve şiddete direnmeleri, insan hakları ve özgürlükleri için mücadeleyi göze almaları, mevcut dünya düzenine alternatif söylemler geliştiren devletlerin varlığı ve kavramın paradoksal yapısı umutlarımızı ayakta tutmaya yetiyor.